

ความหมายทางการเมืองบางประการในภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ”

Some Political Implications in the Movie

“The Rocket”

วีรชน เกษสกุล¹

Weerachon Gedsagul²

Received: 21 พ.ย. 2565

Revised: 22 ธ.ค. 2565

Accepted: 23 ธ.ค. 2565

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความหมายทางการเมืองในภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ” ของ คิม มอร์ดันท์ โดยใช้วิธีการตีความตัวบทเป็นเครื่องมือในการศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ ผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ และการปะทะกันระหว่างอิทธิพลของคติความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนา กับอิทธิพลขององค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งชุดความรู้ ความเชื่อดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อวิถีคิด และวิถีในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุดความรู้ทั้งสองสิ่งจะดูเหมือนว่าเป็นปฏิปักษ์กันอย่างสิ้นเชิง แต่ทั้งสองสิ่งสามารถที่จะดำรงอยู่ร่วมกันได้ในสภาวะการณ์ที่เหมาะสมโดยที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ซึ่งกันและกัน

¹นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร,
E-Mail: weerachong61@nu.ac.th

²Doctoral student, Doctor of Philosophy Program in Political Science, Faculty of Social Sciences , Naresuan University

คำสำคัญ: บั้งไฟ, ความเชื่อ, วิทยาศาสตร์, ภาพยนตร์กับการเมือง

Abstract

This article took Kim Mo Dunt's 'The Rocket' as a case study to extract political meaning within the film by using textual interpretation methodology and argument, The researcher found that there were ontological debate between superstitious, religious belief and scientific knowledge of the people characterized on screen. Consequently, those beliefs were main factors influencing societal thinking and way of life. However, even though the two sets of knowledge appear to be antagonistic, They can co-exist under ideal conditions without opposing each other.

Keywords: The Rocket, Beliefs, Science, Movie and Politics

บทนำ

บทความชิ้นผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการศึกษาศิลปะภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นตัวบทย่างหนึ่งทางสังคม ทั้งนี้เพราะได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นศิลปะแขนงหนึ่ง³ ที่ได้รวบรวมเอาคุณลักษณะของศิลปะหลายแขนงเข้ามาไว้ด้วยกันเพื่อที่จะทำหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ การเล่าเรื่อง การร่ำอารมณ การสร้างความตื่นตาตื่นใจ และการเป็นสื่อทางปัญญา (วิสิฐ อรุณรัตน์ นานนท์, มปท) ซึ่งจากคุณลักษณะดังกล่าวนี้เองผู้เขียนจึงมีข้อคิดเห็นว่าภาพยนตร์น่าจะเป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยชุดข้อมูลทางสังคมการเมืองที่หลากหลาย และมีความน่าสนใจหากนำมาทำการศึกษาเพื่อ

³ริคคิโอตโต คานูโด (Ricciotto Cannudo) นักทฤษฎีและนักวิจารณ์ภาพยนตร์ชาวอิตาลีเสนอให้ภาพยนตร์ เป็น “ศิลปะแขนงที่เจ็ด” เมื่อต้นศวรรษที่ 20 ทั้งนี้เพื่อยืนยันว่าภาพยนตร์มีฐานะภาพเป็นวิจิตรศิลป์ (Fine Art) ชนิดหนึ่ง อันเป็นส่วนผสมผสานของศิลปะหกแขนง ได้แก่ ภาพเขียน สถาปัตยกรรม การเต้นรำ ดนตรี การละคร และวรรณกรรม (บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา, 2552)

หาความหมายทางการเมืองจากปรากฏการณ์ที่ถูกนำเสนอรวมไปถึงเบื้องหลังหรือที่มาของการสร้างภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ ด้วย⁴

สำหรับบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนเลือกที่จะทำการทดลองศึกษาผ่านภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ” (The Rocket) ทั้งนี้เนื่องจากภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลมากกว่า 45 รางวัล จากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก (Red Lamp Films, 2014) ซึ่งนั่นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของทีมงานผู้สร้าง ทีมนักแสดง รวมทั้งคุณภาพของเนื้อหาในภาพยนตร์ และเมื่อพิจารณาในส่วนเนื้อหาของภาพยนตร์ จะเห็นได้ว่าภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวพยายามที่จะสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของคติความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติที่ส่งผลต่อวิถีในการดำรงชีวิตของคนในสังคมหนึ่ง ๆ และในขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลขององค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ที่มาพร้อมกับพัฒนาการทางสังคมด้วย ต่อประเด็นดังกล่าวผู้เขียนจึงมีข้อคิดเห็นว่าภาพยนตร์เรื่องนี้มีความน่าสนใจและเหมาะที่จะนำมาทดลองศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและเผยให้เห็นถึงความหมายทางสังคมการเมืองที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนในสังคมหนึ่ง ๆ

ในการนี้ เพื่อเผยให้เห็นถึงความหมายทางสังคมและการเมืองที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ” ผู้เขียนจึงจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

ส่วนที่หนึ่ง *โครงสร้างและเรื่องย่อของภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ”* เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างในการดำเนินเรื่อง และเรื่องย่อของภาพยนตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจประเด็นต่าง ๆ ของบทความชิ้นนี้

ส่วนที่สอง *วิธีการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม* เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายให้เห็นถึงวิธีการทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามทำความเข้าใจโดยการตีความ

⁴ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2542) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับภาพยนตร์เอาไว้ว่า “ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ไม่เพียงแต่จะให้ความบันเทิงแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีบทบาท หน้าที่ และประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อีกมาก เช่น การให้ข่าวสารความรู้ การประชาสัมพันธ์ การโฆษณาโน้มน้าวใจ การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณี การเสนอชีวประวัติบุคคลสำคัญ ตลอดจนเหตุการณ์และเรื่องราวสำคัญ ๆ ในอดีต รวมทั้งแนวความคิดต่าง ๆ ของผู้สร้างภาพยนตร์ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย”

ส่วนที่สาม ความหมายทางสังคมและการเมืองที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ” เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการตีความ และอภิปรายเพื่อเผยให้เห็นถึงความหมายทางสังคมและการเมืองบางประการที่อยู่ในภาพยนตร์เรื่องนี้

ส่วนที่สี่ บทสรุปและข้อเสนอแนะบางประการ เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการอภิปรายสรุปประเด็นต่าง ๆ และข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับวิธีการในการทำ ความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านตัวบทในแบบต่าง ๆ

โครงสร้างและเรื่องย่อของภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ” (The Rocket)

บั้งไฟ (The Rocket) เป็นภาพยนตร์แนวดราม่า (Drama) ถูกสร้างขึ้นในปี ค.ศ.2013 มีความยาว 96 นาที กำกับและเขียนบทภาพยนตร์โดย คิม มอร์ดันท์ (Kim Mordaunt) ผู้กำกับชาวออสเตรเลีย สำหรับโครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่องนี้ ดำเนินเรื่องด้วยเด็กชายฝาแฝดที่คนในชุมชนเชื่อว่าเขาเป็นตัวช่วย หรือเป็นผู้ที่นำมาซึ่งความ โชคร้าย ทั้งนี้ ด้วยบริบททางสังคมการเมืองทำให้เขาและครอบครัวต้องออกเดินทาง เพื่อไปหาแหล่งที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งในระหว่างการเดินทางของเขาและครอบครัวเป็นไป ด้วยความยากลำบาก โดยส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลเนื่องมาจากการเกิดสงครามในอดีต กระทั่งพวกเขาได้มาพบชุมชนแห่งหนึ่งที่กำลังจะจัดเทศกาลบุญบั้งไฟ ซึ่งในเทศกาล ดังกล่าวจะมีการประกวดแข่งขันบั้งไฟ และมีเงินรางวัลจากการแข่งขันบั้งไฟเป็นเงิน จำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อต้องการจะพิสูจน์ว่าเขาไม่ได้ถูกต้องคำสาป อาโลจึงพยายามสร้าง บั้งไฟขนาดใหญ่เพื่อไปลงแข่งขันในเทศกาลที่ถือได้ว่ามีเงินรางวัลสูงสุด แต่ใน ขณะเดียวกันก็เป็นการแข่งขันที่มีความอันตรายมากที่สุดแห่งปี (Red Lamp Films, 2013)

เรื่องย่อ

ภาพยนตร์เรื่องบั้งไฟ เป็นการเล่าเรื่องของเด็กชายที่ชื่อ “อาโล” เด็กชาวเขา ฝาแฝดหนึ่งของประเทศลาว ซึ่งเขานี้มีคติความเชื่อที่ว่าถ้ามีเด็กฝาแฝดถือกำเนิดให้ฆ่าทิ้งเสีย

ทั้งนี้เพราะคนหนึ่งจะเป็นตัวโชค ส่วนอีกคนจะเป็นตัวช่วย อาโลเป็นเด็กฝาแฝดที่คู่แฝดของเขาเสียชีวิตตั้งแต่แรกคลอด ส่วนอาโลนั้นแม่ของเขาได้ขอชีวิตไว้ไม่ให้ถูกฆ่าทิ้ง

อาโลอาศัยอยู่ที่บ้านกับพ่อ แม่ และย่า กระทั่งเขามีอายุราว ๆ 10 ขวบ บริบททางสังคมการเมืองในช่วงเวลานั้น ทางรัฐบาลลาวได้มีโครงการที่จะสร้างเขื่อน พวกเขาจึงถูกให้อาศัยโดยทางรัฐบาลได้สัญญาว่าจะมีบ้านคอนกรีตอย่างดีให้ แต่สิ่งที่พวกเขาได้รับคือถูกอพยพให้ไปอยู่ที่ค่ายพักซึ่งยังก่อสร้างไม่เสร็จ นอกจากครอบครัวของอาโลแล้วก็มีอีกหลายเผ่าที่ถูกหลอกให้มาอาศัยอยู่รวมกัน นอกจากนี้ก็ได้เกิดสิ่งที่ไม่คาดคิดขึ้นในระหว่างการเดินทาง โดยเหตุการณ์ดังกล่าวคืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางซึ่งส่งผลให้แม่ของอาโลเสียชีวิต และเหตุการณ์ดังกล่าวก็ได้กลายเป็นสิ่งที่ตอกย้ำความเชื่อของย่าที่ว่าอาโลนั้นเป็นตัวช่วยมาโดยตลอด

หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว อาโลและครอบครัวก็เดินทางมาถึงที่พักแห่งใหม่ซึ่งทางรัฐบาลได้จัดเตรียมไว้ให้ ณ สถานที่แห่งนั้นอาโลก็ได้พบและสนิทสนมกับเกีย (Kai) เด็กสาวในวัยเดียวกับเขา และลุงของเธอที่เป็นอดีตทหารชื่อ “เพอร์เฟิล” แต่พ่อของอาโลไม่สนับสนุนให้เขาได้คบหากับทั้งสองคน เนื่องจากเกรงว่าคนในชุมชนจะมองว่าครอบครัวของเขาเป็นคนนอกอกเช่นเดียวกับลุงเพอร์เฟิล แต่ถึงกระนั้นอาโลก็ยังคงไปหาลุงกับหลานอยู่บ่อยครั้ง

จนกระทั่งวันหนึ่ง ขณะที่อาโลกำลังจะเอาดอกไม้ไปสักการะศาลปู่ตา แต่เขาเกิดตกใจชาวบ้านที่เข้ามาทักท้วงเขา จนทำให้ตัวของอาโลไปชนศาลปู่ตาอีกอันล้มลง และทำให้เกิดไฟไหม้ ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก และพยายามที่จะไล่จับอาโลมาลงโทษแต่จับไม่ได้ กลุ่มชาวบ้านจึงรวมตัวกันไปทำลายข้าวของที่บ้านของเขาแทน เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้อาโลและครอบครัวของเขาต้องแอบหนีออกจากชุมชน พร้อมกับลุงเพอร์เฟิลและเกียด้วย

ภายหลังจากที่พวกเขาแอบหนีออกมาได้ พวกเขาเดินทางมาพบหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่กำลังจะมีงานบุญบั้งไฟ และมีการจัดประกวดบั้งไฟซึ่งมีเงินรางวัลสูงมาก อาโลจึงคาดหวังว่าจะชนะการแข่งขันบั้งไฟเพื่อครอบครัวจะได้มีเงินไปตั้งตัว และเพื่อเป็นการปล้ำความเชื่อที่ว่าเขาคือตัวช่วยด้วย แต่ถึงกระนั้นอาโลก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากทั้งย่าและพ่อของเขา เพราะเกรงว่าบั้งไฟของอาโลจะระเบิดจนทำให้คนอื่นต้องได้รับความเดือนร้อนไปด้วย แต่นั่นก็ไม่ได้ทำให้อาโลละความพยายามที่จะทำบั้งไฟเข้าประกวด

เขาได้ไปปรึกษาลุงเพอร์เฟิลเกี่ยวกับสูตรในการทำดินปืน จากนั้นอาโลได้ลองทดลองดูในการผสมดินปืนจนกระทั่งเขาทำบั้งไฟสำเร็จ และนำมาเข้าร่วมการประกวด ซึ่งในท้ายที่สุดบั้งไฟของอาโลก็ชนะการประกวด ได้รับเงินรางวัลจำนวนมาก อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจากย่าและพ่อของเขา (The New York Times, 2014)

วิธีการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง

การแสวงหาวิธีการที่จะทำความเข้าใจ (Understanding) ถึงที่มาและความ เป็นไปของปรากฏการณ์ทางสังคมในทางการเมือง ถือเป็นเป้าหมายหลักอย่างหนึ่งของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) สาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ และการที่จะเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้อย่างชัดเจนนั้น จำเป็นจะต้องมีเครื่องมือสำคัญในการที่จะใช้วิเคราะห์ เพื่อที่จะได้ชี้ให้เห็นถึงระดับ ประเภท และทิศทางของความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ในสภาวะการณ์หนึ่ง ๆ อันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจว่าปรากฏการณ์ทางการเมืองนั้นคืออะไร ทำให้เกิดขึ้น และเกิดขึ้นอย่างไร (อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2561)

กล่าวได้ว่า ในส่วนของวิธีการอธิบายปรากฏการณ์ของนักสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดทางปรัชญาสังคมศาสตร์ 3 แนวคิดหลัก ๆ อันประกอบด้วย 1) แนวคิดเชิงปฏิฐานนิยม⁵

⁵แนวคิดเชิงปฏิฐานนิยม (Positivism) โดยทั่วไปมักจะมีทัศนะสำคัญ 6 ประการดังนี้ 1) เน้นการพิสูจน์ทฤษฎีโดยจะต้องสามารถระบุหรือทำนายในสิ่งที่สังเกตได้ และสามารถที่จะยืนยันว่าทฤษฎีนั้นมีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักฐานที่ปรากฏ 2) กลุ่มคนที่สมาทานวิธีคิดแบบปฏิฐานนิยมจะเชื่อว่าความรู้ที่แท้จริงนั้น เกิดจากการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัสเท่านั้น 3) นักปฏิฐานนิยมเชื่อว่า ถ้าเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นก่อนและมีอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดตามมาเสมอ นั้นแสดงว่า เหตุการณ์แรกคือสาเหตุของเหตุการณ์หลัง 4) แนวคิดปฏิฐานนิยมจะไม่ให้ความสำคัญต่อการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลอย่างลึกซึ้ง กล่าวให้ยิ่งกว่านั้นคือ การที่ปัจจัยหนึ่งนำไปสู่การเกิดปรากฏการณ์หนึ่ง จะมีความเชื่อมโยง มีความเป็นเหตุเป็นผลกันในลักษณะใดไม่ใช่สิ่งที่จะเป็นที่จะต้องไปอธิบาย การรับรู้ว่ามีปัจจัยและปรากฏการณ์ดังกล่าวเชื่อมโยงกันอยู่อย่างสม่าเสมอ ก็เพียงพอที่จะสรุปความสัมพันธ์เชิงเหตุผลได้แล้ว 5) แนวคิดปฏิฐานนิยมจะไม่ยอมรับสิ่งที่ระบุไว้ในทฤษฎีแต่ยังไม่สามารถสังเกตเห็นได้ แม้จะมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือว่าสิ่งนั้นมีอยู่จริงก็

(Positivism) 2) แนวคิดเชิงสังคมนิยม⁶ (Realism) และ 3) แนวคิดเชิงการตีความ⁷ (Interpretation) (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2561) ซึ่งในแนวความคิดแต่ละสำนักต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดในการอธิบายที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการจะเลือกใช้แนวคิดจากสำนักใดสำนักหนึ่งเพื่อมาเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ สิ่งสำคัญประการแรก ๆ นั้นคือการพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับภววิทยา (Ontology) ของสิ่งที่เรากำลังจะทำการศึกษา เพื่อที่ในลำดับต่อมาจะได้เลือกญาณวิทยา (Epistemology) ที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์นั้น ๆ

ในส่วนของบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนเลือกที่จะศึกษาผ่านภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นตัวบททางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่สามารถนำมาถอดความหมายที่ผู้กระทำหรือผู้สร้างสรรค์พยายามที่จะนำเสนอออกมา ทั้งนี้หากย้อนกลับไปพิจารณาจากเรื่องย่อของภาพยนตร์ที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปในข้างต้น จะเห็นว่าเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ผู้คน และวัฒนธรรม ดังนั้นในการศึกษาคำนี้ผู้เขียนจึงเลือกใช้การตีความ (Interpretation) เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์เรื่องบังไฟ

อนึ่ง ในการหาความหมายทางการเมืองในภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ผู้เขียนจะเริ่มต้นด้วยการตั้งข้อสงสัยว่าในภาพยนตร์เรื่องนี้ มีความหมายหรือมีร่องรอยของ

ตาม และ 6) นักปฏิฐานนิยมจะมีลักษณะที่ต่อต้านการนำสิ่งที่ไม่อาจจะอธิบายในเชิงกายภาพมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีประโยชน์ต่อการอธิบายก็ตาม (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2561)

⁶ลักษณะของการอธิบายตามแนวคิดแบบสังคมนิยม (Realism) ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันอย่างสม่าเสมอเท่านั้น หากแต่จะต้องเป็นการค้นพบสิ่งสำคัญที่เกี่ยวกับเหตุการณ์เหล่านั้นเข้าด้วยกันและนำไปสู่การเกิดปรากฏการณ์ด้วย ดังนั้นการอธิบายตามแนวสังคมนิยมจึงเป็นการได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและกลไกต่าง ๆ ที่ทำให้ปรากฏการณ์เกิดขึ้น (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2561)

⁷สำหรับปรัชญาของการตีความ คือการให้ความกระจ่างเกี่ยวกับวิธีที่บุคคลคนหนึ่งจะเข้าใจการกระทำหรือถ้อยคำหรือสิ่งต่าง ๆ ว่ามันมีความหมายที่บุคคลอีกคนหนึ่งแสดงออกมา ทั้งนี้รูปแบบหลักของการทำความเข้าใจตามปรัชญาการตีความจะเห็นได้จากกรณีตีความตัวบท (Text) ต่าง ๆ อย่างเช่น เอกสาร ภาพวาด วรรณกรรม รูปปั้น หรือแม้กระทั่งปรากฏการณ์ทางสังคมโดยทั่วไป และรวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ส่วนแล้วก็มีฐานะเป็นตัวบท ซึ่งสามารถที่จะนำมาอ่านหรือหาความหมายจากสิ่งนั้น ๆ ได้ (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2561)

ความคิดทางการเมืองอยู่หรือไม่อย่างไร และเพื่อที่จะตอบข้อสงสัยดังกล่าวผู้เขียนจึงเลือกใช้การศึกษาด้วยวิธีการศึกษาแบบประวัติความคิดทางการเมือง^๑ (History of Political Thought) ตามวิธีวิทยา (Methodology) ที่ เควินติน สกินเนอร์ (Quentin Skinner) ได้เสนอเอาไว้ว่า การศึกษาประวัติความคิดทางการเมือง สามารถทำได้ 3 แนวทางดังต่อไปนี้

1. การศึกษาแบบที่เน้นตัวบท (Text) โดยที่ไม่ต้องสนใจบริบททางประวัติศาสตร์ (Ahistorical textualism) กล่าวคือ แนวทางนี้ให้ความสำคัญกับผลงานของนักคิด นักปรัชญา โดยเชื่อว่างานเหล่านั้นมีคุณค่าของตัวเองอยู่แล้ว (Quentin Skinner, 1969; สมเกียรติ วันทะนะ, 2561)

2. การศึกษาที่เน้นให้ความสำคัญกับบริบท (Context) กล่าวคือ แนวทางนี้จะให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมของยุคสมัยของผลงานที่นักคิด นักปรัชญาได้ผลิตออกมา ทั้งนี้เพราะสกินเนอร์เชื่อว่าผลงานเหล่านั้นถูกกำกับหรือจัดวางให้แก่ นักทฤษฎีการเมือง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาขึ้นมา และรวมไปถึงชุดประเด็นปัญหาที่เป็นข้อถกเถียงสำคัญต่าง ๆ (Skinner, 1969; สมเกียรติ วันทะนะ, 2561; ไชยันต์ ไชยพร, 2557)

3. การศึกษาที่ให้ความสำคัญทั้ง ตัวบท (Text) และบริบท (Context) กล่าวคือ แนวทางนี้เน้นผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับความหมายของคำหรือชุดคำศัพท์ที่มี

^๑สำหรับการศึกษาความคิดทางการเมือง สามารถแบ่งออกได้หลายแนวทาง ยกตัวอย่างเช่น สมบัติ จันทรวงศ์ (2527) ได้แบ่งแนวทางการศึกษาออกเป็น 6 แนวทางด้วยกัน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียด (Close Textual Analysis) 2) การแยกแยะระหว่างเจตนา (Intention) ของปรัชญาเมธีและผล (Effect) อันเกิดจากการยอมรับแนวคิดนั้น ๆ 3) การศึกษาชีวประวัติของปรัชญาเมธี (Biographical Approach) 4) การศึกษาแนวทางจิตวิทยา (Psychological Approach) 5) การศึกษาแนวทางอุดมการณ์ (Ideological Approach) 6) การศึกษาแนวทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ในส่วนของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2537) ได้แบ่งการศึกษาความคิดทางการเมืองออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การศึกษาความคิดซึ่งเน้นไปที่เนื้อหาของความคิด 2) การศึกษาความคิดซึ่งเน้นไปที่ตัวนักคิด 3) การศึกษาแบบที่เน้นไปที่สังคม และในส่วนของไชยันต์ ไชยพร (มปท.) ได้แบ่งการศึกษาความคิดทางการเมืองออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การศึกษาแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (History of Political Thought) 2) ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) 3) ทฤษฎีการเมือง (Political Theory) เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ให้ตรงกันกับบริบทที่นักคิด นักปรัชญานั้นใช้ กล่าวให้ยิ่งกว่านั้นคือเพื่อหลีกเลี่ยงหรือสำคัญผิดด้วยการเอาความหมายของคำจากต่างบริบทไปอธิบายความหมายของคำที่นักคิดนักปรัชญาใช้ในตอนนั้น ๆ (Skinner, 1969; เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์, 2561)

จากแนวทางการศึกษาในข้างต้น ผู้เขียนเลือกที่จะใช้แนวทางการศึกษาในแบบที่สาม กล่าวคือให้ความสำคัญกับทั้ง ตัวบท (Text) และบริบท (Context) กล่าวให้ยิ่งกว่านั้นคือบทความชิ้นนี้จะเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ปรากฏในภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นตัวบทสำคัญ ขณะเดียวกันผู้เขียนก็จะให้ความสำคัญและตระหนักถึงบริบททางสังคมที่ผู้กำกับหรือผู้เขียนบทภาพยนตร์ได้ทั้งร้อยรอยหรือได้นำเสนอเอาไว้ผ่านบทบาทของตัวละครและบริบททางสังคมที่ภาพยนตร์นั้นได้กล่าวถึง

ความหมายการเมืองบางประการที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ”

เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการตีความตัวบทเพื่ออธิบายและเผยให้เห็นความหมายทางสังคมการเมืองที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์เรื่อง “บั้งไฟ” ทั้งนี้ผู้เขียนจะแบ่งเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

อำนาจเหนือธรรมชาติกับความคิดทางการเมือง

ภาพยนตร์เรื่องนี้ เริ่มต้นด้วยการแสดงให้เห็นว่าเรื่องราวต่อไปนี้เป็นเรื่องราวของชนเผ่าหนึ่งในประเทศลาว ซึ่งชนเผ่าดังกล่าวนี้มีคติความเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากฉากที่มีการเล่นไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และในลำดับต่อมา ก็ได้เล่าเรื่องของหญิงสาวคนหนึ่งที่กำลังจะคลอดลูก ซึ่งเธอได้คลอดลูกออกมาเป็นเด็กชายฝาแฝด แต่เด็กหนึ่งคนได้เสียชีวิตตั้งแต่แรกเกิด ทั้งนี้ตามความเชื่อของชนเผ่าดังกล่าวเชื่อกันว่าการที่ให้กำเนิดลูกออกมาเป็นฝาแฝด เด็กคนหนึ่งจะผู้นำมาซึ่งความโชคร้ายขณะที่เด็กอีกคนจะเป็นผู้นำมาซึ่งความโชคดี ดังนั้นเมื่อพิสูจน์ไม่ได้ว่าเด็กคนไหนคือผู้นำมาซึ่งความโชคร้ายหรือเป็นผู้นำมาซึ่งความโชคดีจึงจำที่จะต้องฆ่าทั้งคู่ทิ้งเสีย แต่ในกรณีของหญิงสาวดังกล่าวลูกของเธอคนหนึ่งได้เสียชีวิตไปแล้ว เธอจึงไม่

ต้องการที่จะฆ่าลูกอีกคนที่รอด เธอจึงขอร้องแม่สามีของเธอให้เก็บเด็กอีกคนไว้ และให้เก็บเรื่องนี้เป็นความลับ แต่แม่สามีของเธอก็มีอคติกับเด็กคนนี้อยู่มาโดยตลอด และเชื่อว่าเด็กคนนี้เป็นผู้ที่น่ามาซึ่งความโชคร้าย หรือเป็นตัวช่วยนั่นเอง

ภาพที่ 1

การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชนเผ่าหนึ่งในประเทศลาว

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทีที่ 0.01.02, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

ภาพที่ 2

การคลอดลูกของมะลิ

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทีที่ 0.01.44,
(<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

ภาพที่ 3

ฉากที่แม่สามีของมะลิบอกให้กำจัดเด็ก

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทีที่ 0.02.43, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

จากตัวบทดังกล่าว สามารถที่จะอธิบายได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supersensible) หรือ ผี (Animism) เป็นมโนทัศน์ (Concept) ของมนุษย์ในสังคมบุพกาล (Primitive Society) ที่พยายามจะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต เช่น การกำเนิดโลก การเกิด การตายการนอนหลับ การตื่นนอน ความฝัน การเจ็บไข้ได้ป่วย การเกิดภัยพิบัติ ตลอดจนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ ซึ่งแนวความเชื่อดังกล่าวมีรากฐานมาจากความกลัว (Fear) ความงุนงง (Bafflement) ความทุกข์ทรมาน (Suffering) ความไม่มั่นใจในการดำรงชีวิต และเชื่อว่าสถานที่ และวัตถุต่างๆ อย่างเช่น ท้องฟ้า ภูเขา แม่น้ำ ลำธาร ต้นไม้ กองไฟ ก้อนหิน ตลอดจนบ้านเรือน ฯลฯ ล้วนแต่มีวิญญูณ หรืออำนาจลึกลับ (Mystic) คอยควบคุมอยู่ (ยศ สันตสมบัติ, 2556; อคิน รพีพัฒน์, 2551) ซึ่งต่อมาความเชื่อในลักษณะดังที่กล่าว

ได้พัฒนาการไปสู่การบูชา กราบไหว้ เกิดเป็นข้อกำหนดกฎหรือข้อห้าม (Taboo) ประกอบกับการสร้างสัญลักษณ์เพื่อเป็นเครื่องหมายหรือรูปเคารพ (Totem) และมีพิธีกรรมเพื่อติดต่อสื่อสารกับวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีหมอผี (Sorcery) หรือ ร่าทรง (Shaman) ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารจนกระทั่งเกิดเป็นพิธีกรรมและแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติ ทั้งนี้ลักษณะของแบบแผนจะขึ้นอยู่กับมโนทัศน์และค่านิยม (Values) ของแต่ละสังคม (ยศ สันตสมบัติ, 2556; ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์, 2558)

จากลักษณะของแนวความเชื่อดังกล่าว พบว่าร่องรอยของแนวความเชื่อในลักษณะเดียวกันนี้มีกระจายอยู่ทั่วไปในหลายสังคม แต่รูปแบบของพิธีกรรมในการติดต่อสื่อสารหรือวิธีการในการบูชาอาจจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมและค่านิยมของแต่ละสังคมอย่าง เช่น ชาวเอสกีโม ได้อาศัยพิธีกรรมบางอย่างเพื่อที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการล่าสัตว์, ชาวโฮปีเดียน ในอเมริกาเหนือ ใช้การเต้นรำเพื่อขอฝน และเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในการทำการเกษตร, ชาวเกาะโทรเบรียนด์ มีประเพณีการสร้างเรือคานู เพื่อความสำเร็จในการหาปลา, การบวงสรวงเทพเจ้าสำคัญ 3 พระองค์ ของชาวเมารี ในนิวซีแลนด์ ได้แก่ เทพเจ้าแห่งท้องทะเล เทพเจ้าแห่งป่า และเทพเจ้าแห่งการเกษตร เพื่อขอความช่วยเหลือในการหาปลา ล่าสัตว์ และการเพาะปลูก เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าชนเผ่าทั้งหลายต่างมีระบบในการที่จะประสานให้คนในสังคมเข้าหากันได้ และคติอีกอย่างหนึ่งที่คล้ายกันคือการมีความเชื่อว่ามีเมื่อใดก็ตามที่มีความบกพร่องหรือผิดพลาดจากการกระทำของคนในชุมชนจะทำให้เกิดอันตรายจากโรคภัย หรือนำความโชคร้ายมาแก่ชุมชนด้วยเหตุที่เกิดจากการทำให้อำนาจวิเศษไม่พอใจหรือโกรธแค้น ดังนั้นเอง จึงนำมาสู่การกำหนดแนวปฏิบัติหรือสร้างข้อห้ามของชุมชนขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบในการดำรงชีวิตร่วมกัน เช่น บางเผ่าการไม่เคารพต่อพ่อแม่หรือผู้อาวุโสจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง, การห้ามขโมยของจากเพื่อนร่วมเผ่าเดียวกัน, ห้ามแต่งงานกันเองระหว่างพี่น้อง, ห้ามมีลูกฝาแฝด เป็นต้น (จูเลียน ฮักลีย์ และคณะ, 2547 แปลโดย จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี, 2547; ยศ สันตสมบัติ, 2556)

อนึ่ง นอกจากตัวบทที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการบูชาอำนาจเหนือธรรมชาติ และอิทธิพลจากแนวความคิดความเชื่อดังกล่าวที่ส่งผลต่อวิถีคิดและวิถีในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ตามที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปแล้วนั้น ภาพยนตร์เรื่องนี้ยังได้

สะท้อนภาพให้เห็นถึงความหลากหลายในวัฒนธรรมการบูชาอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังจะเห็นได้ในฉากที่ครัวของอาโลเดินทางอพยพมาถึงชุมชนแห่งหนึ่งที่กำลังจะจัดประเพณีจุดบั้งไฟ ซึ่งประเพณีดังกล่าวเป็นหนึ่งในวิธีการที่ผู้คนในสังคมนั้นพยายามที่จะติดต่อสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติที่คนในท้องถิ่นเรียกว่า “แกน” เพื่อวิงวอนหรือขอพรให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล

ภาพที่ 4

การจุดบั้งไฟในประเพณีบุญบั้งไฟ

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทีที่ 1.21.50, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

คติความเชื่อเรื่อง “แกน” เป็นสิ่งที่คนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในประเทศลาวและไทยมีความเชื่อว่า แกนคือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่อยู่บนท้องฟ้า มีอำนาจที่จะสามารถบันดาลหรือควบคุมสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมได้ ในบางท้องถิ่นเรียกแกนว่า “ผีฟ้า” ซึ่งความเชื่อเรื่องแกนหรือผีฟ้า เป็นความเชื่อที่ได้ถูกส่งต่อกันมาผ่านการบอก

เล่าทั้งในรูปแบบที่เป็นนิทานปรัมปรา และรูปแบบของการบันทึกเป็นพงศาวดาร ทั้งนี้ในการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแถนนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีแบบแผนแน่นอนหรือตายตัวแต่อย่างไร กล่าวคือ การบอกเล่าเรื่องแถนนั้นเป็นการเล่าต่อ ๆ กันมาโดยอาจจะมีการต่อเติมเสริมแต่งตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ดังนั้นจึงจะพบว่าบางเผ่าหรือบางชุมชนมีแถนจำนวนมากมาย และแถนแต่ละแถนทำหน้าที่แตกต่างกันไป จากแนวความเชื่อดังกล่าวนี้อเอง จึงนำไปสู่การอ้อนวอน และบูชาด้วยวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยเชื่อกันว่าแนวปฏิบัติต่าง ๆ นั้นจะคอยควบคุมหรือป้องกันไม่ให้คนในชุมชนไปทำให้แถนโกรธหรือเกิดความไม่พอใจ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2528; สุมิตร ปีติพัฒน์, 2518)

เห็นได้ว่า คติความเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมหนึ่ง ๆ นับตั้งแต่การเกิด การสร้างวัฒนธรรม ประเพณี อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของการพยายามสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมขึ้นมา เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำรงอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

การปะทะกันระหว่างความเชื่อกับวิทยาศาสตร์

ภาพยนตร์เรื่องนี้ นอกจากจะสะท้อนภาพให้เห็นในมิติเกี่ยวกับคติความเชื่อแล้วนั้น เนื้อหาของภาพยนตร์ยังมีการพยายามสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของบริบททางสังคมในประเทศลาวอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการนำประเด็นเรื่องการสร้างเขื่อนและการอพยพผู้คน มาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินเรื่อง อีกทั้งยังสอดแทรกเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงผลพวงจากการทำสงครามอีกด้วย

ภาพที่ 5

เขื่อนขนาดใหญ่ในประเทศลาว

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดินท์, 2557, นาทีที่ 0.10.26, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

ภาพที่ 6

ลูกกระเบิดที่หลงเหลือจากการทำสงคราม

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทีที่ 0.52.33, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

อนึ่ง นอกจากประเด็นทางกายภาพที่สามารถเห็นได้จากภาพยนตร์โดยตรงตามที่คุณเขียนได้นำเสนอไปแล้วนั้น ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่แทรกอยู่ในเนื้อหาหรือตัวบทของภาพยนตร์เรื่องนี้ในรูปของสัญญาณ⁹ (Signs) คือ การปะทะกันระหว่างความเชื่อกับวิทยาศาสตร์ ต่อประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนตีความว่า “เพอร์เฟิล” คือภาพแทนขององค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากบทบาทที่กำหนดให้เขาเป็นอดีตทหารรับจ้าง และชอบใส่เสื้อสูทสีม่วง เหมือนกับ เจมส์ โจเซฟ บราวน์ จูเนียร์ (James Joseph Brown, Jr.) ศิลปินชาวอเมริกัน อีกทั้งบทบาทของตัวแสดงดังกล่าวยังถูก

⁹ในทฤษฎีของนักทฤษฎีทางด้านสัญวิทยา อธิบายว่า สัญญาณคืออะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดความหมายโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากสิ่งอื่นและคนในสังคมเข้าใจหรือยอมรับได้ ดังนั้นด้วยนัยดังกล่าว สัญญาณจึงไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องหมายในทางภาษาอย่างเดียว หากแต่หมายรวมรวมถึงภาพยนตร์ การเดินของคนในเมือง รองเท้าบูท ภาพถ่าย เพลง และการกระทำต่าง ๆ (โปรดดูรายละเอียดใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551)

กำหนดให้เขามีลักษณะที่แตกต่างและเข้าไม่ได้กับชาวบ้านทั่วไป ขณะที่ยาของอาโลนั้น ผู้เขียนตีความว่าเธอคือภาพแทนของคติความเชื่อแบบชาวบ้านดั้งเดิม นั่นคือความเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ ส่วนอาโลคือภาพแทนของคนอีกรุ่นที่เกิดมาท่ามกลางการปะทะสังสรรค์ของความรู้ความเชื่อร่วมสมัย

อนึ่ง เนื้อเรื่องหรือตัวบทของภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นถึงการปะทะกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ จะเห็นได้ชัดเจนในตอนที่ครอบครัวของอาโลเดินทางมาถึงชุมชนที่กำลังจะจัดประเพณีจุดบั้งไฟ ทันทีที่ทราบว่าจะมีการแข่งขันจุดบั้งไฟและมีเงินรางวัลจำนวนมาก อาโลก็อยากที่จะเข้าร่วมการแข่งขันดังกล่าวด้วย แต่เขากลับโดนยาของเขาห้ามไม่ให้ทำบั้งไฟเข้าร่วมการแข่งขัน ทั้งนี้เพราะกลัวว่าบั้งไฟของอาโลนั้นจะระเบิดและทำให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อน เพราะยาของเขาเชื่อว่าเขานั้นคือตัวช่วย แต่อาโลไม่เชื่อเช่นนั้นเขายืนยันที่จะทำบั้งไฟเข้าร่วมการแข่งขัน เขาจึงไปปรึกษาลุงเพอร์เฟิล จนกระทั่งลุงได้บอกวิธีการในการทำดินปืนเพื่อเป็นเชื้อเพลิงของบั้งไฟ จากนั้นอาโลก็ได้ทำการทดลองซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่หลายครั้งกว่าที่จะเขาทำสำเร็จ ซึ่งตัวบทดังกล่าวนี้เองคือสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างวิทยาศาสตร์กับโชคชะตาที่ถูกกำหนดด้วยอิทธิพลทางความเชื่อ

ภาพที่ 7

อาโลกำลังตำถ่านเพื่อเตรียมทำดินปืน

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ตันท์, 2557, นานาชาติ 1.16.24,
(<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

ภาพที่ 8

อาโลททดลองยิงปืนที่เขาสร้างขึ้น

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทີที่ 1.18.23, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

ภายหลังจากที่อาโลทำบั้งไฟเสร็จเรียบร้อยแล้ว เขาได้นำบั้งไฟของเขาไปเข้าร่วมการแข่งขัน และท้ายที่สุดเขาก็ได้รับรางวัลชนะเลิศ เนื่องจากบั้งไฟขึ้นได้อย่างสวยงาม เป็นไปตามคำแนะนำของลุงเพอร์เฟิล (เป็นไปตามสมมติฐานทางวิทยาศาสตร์) ยิ่งกว่านั้นหลังจากบั้งไฟของอาโลพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าจากนั้นได้มีฝนตกลงมา ในที่นี้หากอธิบายตามคติความเชื่อเกี่ยวกับ “แถน” นั้นหมายความว่าแถนได้รับรู้และพอใจต่อการกระทำดังกล่าวแล้ว และภายหลังจากที่อาโลชนะการแข่งขัน เขาก็ได้รับเงินรางวัลจำนวนมากพร้อมทั้งได้รับการยอมรับจากทุกคนในสังคมรวมทั้งย่าและพ่อของเขาด้วย แต่อย่างไรก็ดี ขณะที่ทุกคนกำลังดีใจกับชัยชนะของอาโล ภาพยนตร์ก็ตัดฉากมาที่ลุงเพอร์เฟิลที่ยืนอยู่บนรถขนซากอาวุธสงครามที่กำลังจะเดินทางจากทุกคนไป

ต่อประเด็นดังกล่าวผู้เขียนมีข้อคิดเห็นว่า ตัวบทภาพยนตร์เรื่องนี้ได้กำหนดปมของเรื่องเอาไว้ที่น่าสนใจ กล่าวคือตัวบทภาพยนตร์ไม่ได้อธิบาย หรือแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการที่อาโลชนะนั้นเป็นเพราะองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทั้งหมดขณะเดียวกันก็ไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนหรือยืนยันว่าการที่อาโลชนะการแข่งขันนั้นเกิดขึ้นเพราะความพึงพอใจของแถน ซึ่งผู้เขียนตีความต่อเหตุการณ์นี้ว่า แม้วิทยาศาสตร์เองจะเป็นองค์ความรู้สมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันองค์ความรู้ดังกล่าวก็ไม่ได้สร้างแค่เพียงประโยชน์ต่อสังคม หากแต่ซากอาวุธสงครามทั้งหลายที่ปรากฏในบทภาพยนตร์ก็ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดมาจากองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้วยเช่นกัน ในส่วนคติความเชื่อก็เช่นกัน ไม่ได้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าความเชื่อเหล่านั้นผิดหรือล้าสมัยเสมอไป หากแต่ในบางบริบทคติความเชื่อเองก็ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการปกครองหรือหลอมรวมให้คนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้มีวิถีชีวิตอยู่ภายใต้กรอบหรือข้อตกลงร่วมกัน

อนึ่ง ภาพยนตร์เรื่องนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ร่วมกันได้ของทั้งองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับคติความเชื่อในเรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังจะเห็นได้ชัดเจนในฉากที่บั้งไฟของอาโลพุ่งทะยานขึ้นสูงสุดแล้วเกิดฟ้าร้องและมีฝนตกลงมา แม้ในปัจจุบันการรับรู้ของคนทั่วไปจะมีความเข้าใจว่าวิทยาศาสตร์นั้นเป็นปฏิปักษ์กับแนวความเชื่อดั้งเดิมอย่างสุดโต่ง แต่ในความเป็นจริงแล้วทั้งสองสิ่งมีมิติและพื้นที่สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้ในสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและความเหมาะสมของพื้นที่และเวลาเป็นตัวกำหนด

ภาพที่ 9

อาโคโนบังไฟเข้าร่วมแข่งขัน

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทิตีที่ 1.22.51, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

ภาพที่ 10

ลุงเพอร์เฟิลกำลังจะเดินทางจากไป

หมายเหตุ. จาก “ภาพยนตร์เรื่อง บั้งไฟ” โดย คิม มอร์ดันท์, 2557, นาทีที่ 1.30.05, (<https://redlampfilms.com/the-rocket>)

มองภาพยนตร์เรื่องบั้งไฟผ่านกรอบแนวความคิดการครองอำนาจนำ

การครองอำนาจนำ เป็นแนวความคิดทางการเมืองของอันโตนิโอ กรัมสซี (Antonio Gramsci) นักคิดชาวอิตาลี แนวความคิดดังกล่าว มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะใช้ทำความเข้าใจในเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Relations of Power) ระหว่างกลุ่มพลังทางสังคมกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะต้องเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้มาจากการครอบงำ (Domination) โดยการบังคับ หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความยินยอม (Consent) ซึ่งหลักการดังกล่าวกรัมสซีพัฒนาต่อมาจากแนวความคิดการครองอำนาจนำที่เคยถูกนำไปใช้ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิยมประชาธิปไตยแห่งรัสเซีย ซึ่งเป็นเพียงภาคปฏิบัติของการใช้อำนาจ กรัมสซีได้เพิ่มมิติทางด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม และปัญญาชน เข้าไปเป็นกรอบเพื่อให้ได้มาซึ่งสำนึกที่ดีใน

การมองโลกแบบใหม่ (Good Sense) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การครองอำนาจน่าเป็นสภาวะทางสังคมการเมืองที่ได้ทำการรวมเอาปรัชญาและการปฏิบัติเข้าด้วยกันเพื่อที่จะนำไปสู่การทำให้คนในสังคมมีจิตสำนึกทางการเมืองที่ดี (Simon, 1999; วัชรพล พุทธรักษา, 2557) และจากการเพิ่มมิติต่าง ๆ เข้ามาในเอง ส่งผลให้แนวคิดว่าการครองอำนาจน่าจะต้องไปมีปฏิสัมพันธ์กับแนวความคิดอื่น อย่างเช่น แนวความคิดเกี่ยวกับปัญญาชน¹⁰ แนวคิดกลุ่มทางประวัติศาสตร์¹¹ และเป็นเครื่องมือ

¹⁰ต่อเนื่องจากปฏิบัติการของแนวคิดการครองอำนาจน่า ซึ่งไม่ว่าจะเป็นปฏิบัติการทางด้านวาทกรรมหรือด้านกิจกรรม ล้วนแล้วต่างต้องเกิดจากปัญญาชนเป็นผู้คิดค้นวิธีการแสวงหาเนื้อหา หรืออาจจะเป็นผู้ลงมือในการปฏิบัติเสียเอง ดังนั้น กรัмышี จึงให้ความสำคัญและสนใจในการวิเคราะห์ประเภทและบทบาทหน้าที่ของปัญญาชน ซึ่งเขาได้แบ่งประเภทของปัญญาชนออกเป็น 2 ประเภท คือ ปัญญาชนที่ยึดโยงกับชนชั้น (Organic Intellectuals) และปัญญาชนที่ข้ามชนชั้นได้ (Traditional Intellectuals) ในส่วนของมุมมองต่อปัญญาชนของกรัмышีนั้นค่อนข้างที่จะแตกต่างไปจากมุมมองหรือการรับรู้ของคนโดยทั่วไปที่มีมักจะเข้าใจและคาดหวังว่าปัญญาชนจะต้องเป็นผู้ที่มากด้วยปัญญา แต่กรัмышีกลับมองว่าปัญญาชนคือผู้ที่มีบทบาทในเชิงของการจัดการองค์การ หรือมีบทบาทในด้านของอุดมการณ์/วัฒนธรรมธรรม ในสังคม ซึ่งอาจจะเป็นครูบาอาจารย์ นักบวช ผู้จัดการ เสมียนในโรงงาน นักเขียน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญญาชนในมุมมองของกรัмышีนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นชนชั้นสูงหรือมีฐานะร่ำรวยเท่านั้น หากแต่เขาให้ความสนใจที่บทบาทและหน้าที่ของคนเหล่านี้ อย่างไรก็ตามกรัмышีเองก็ไม่ได้ละเลยที่จะละทิ้งถึงความเชื่อมโยงที่ผูกติดกับทางเศรษฐกิจด้วย ซึ่งหากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก็อาจจะส่งผลต่อการเกิดขึ้นของชนชั้นใหม่ๆ และนำมาซึ่งการเกิดปัญญาชนแบบใหม่ด้วยเช่นกัน (Hoare, and Sperber; วัชรพล พุทธรักษา, 2557; กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

¹¹สำหรับแนวความคิดที่ว่าด้วยกลุ่มทางประวัติศาสตร์ เป็นแนวความคิดที่ใช้เพื่ออธิบายหรือแสดงให้เห็นถึงสภาวะที่ชนชั้นและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจการเมือง วัฒนธรรม และอุดมการณ์ ซึ่งจากเดิมนั้น (ลัทธิมาร์กซ์) ใช้เกณฑ์การแบ่งแยกกลุ่มบุคคลในสังคมออกจากกันโดยใช้ผลประโยชน์เป็นตัวบ่งชี้ฐานะทางชนชั้น และเห็นว่าชนชั้นคือต้นตอของปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเกณฑ์การแบ่งในลักษณะดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ของโครงสร้างส่วนล่าง แต่กรัмышีเห็นว่าการอธิบายโดยใช้เกณฑ์ทางชนชั้นนั้นมึลักษณะที่เป็นนามธรรมเกินไป เขาจึงเสนอในลักษณะการแบ่งกลุ่มที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเสนอว่าในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์อาจจะเกิดกลุ่มก้อนทางประวัติศาสตร์ ที่เกิดจากกลุ่มต่าง ๆ ชนชั้นต่าง ๆ มารวมมือกัน เพื่อที่จะต่อสู้กับกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นลักษณะของกลุ่มประวัติศาสตร์จึงเป็นผลรวมของการที่โครงสร้างต่าง ๆ มาประกอบกันและเกิดเป็นเอกภาพเชิงซับซ้อนและขัดกันภายใน (Complex and Contradictory Unity) และมีลักษณะเป็นการเกาะเกี่ยวทั้งในระดับแนวตั้ง (Vertical) คือการข้ามระหว่างชนชั้น และระดับราบ

ในการแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางวัฒนธรรม¹² (War of Position) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วแล้วแต่เป็นแนวความคิดที่ยึดโยงอยู่กับพื้นที่ของโครงสร้างส่วนบน (Super-Structure) (กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

ทั้งนี้ เมื่อนำกรอบแนวความคิดดังกล่าว มาทำการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์เรื่องบังไฟ จะสามารถอธิบายได้ว่า คติความเชื่อที่ถูกส่งต่อมาตั้งแต่สมัยบุพกาลนั้น ได้พัฒนามาจนถึงระดับที่สามารถทำให้คนในชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันหรือเกิดการยินยอมพร้อมใจ (Consent) ทั้งนี้อาจจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม จนกระทั่งการปรากฏตัวขึ้นของลุงเพอร์เฟิล ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนตีความว่าเป็นคือภาพแทนขององค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์หรือแบบปฏิฐานนิยม ได้เข้ามาทำลายชุดความคิดความเชื่อดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น ซึ่งการทำลายชุดความคิดดังกล่าว ในภาษาของกริมซีเรียกการกระทำในลักษณะนี้ว่า การให้ได้มาซึ่งสำนึกที่ดีในการมองโลกแบบใหม่ (Good Sense) นอกจากนี้ ผู้เขียนยังตีความต่ออีกว่า การที่ลุงเพอร์เฟิลได้ถ่ายทอดชุด

(Horizontal) ที่เป็นกลุ่มย่อยทางชนชั้นของกลุ่มต่าง ๆ ภายในชนชั้นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะกลุ่มประวัติศาสตร์ในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงขณะหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับผู้คนในกลุ่มพลังในสังคมอย่างไร แต่กลุ่มประวัติศาสตร์นั้น ๆ ก็จะต้องเชื่อมโยงอยู่กับศักยภาพของกลุ่มพลังใหม่ และเป็นกลุ่มพลังที่ก้าวหน้า ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างกลุ่มประวัติศาสตร์ทางเลือกใหม่อยู่เสมอ ๆ (Gramsci, 1971; กาญจนา แก้วเทพ, 2541; วัชรพล พุทธิรักษา, 2557; เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2551)

¹²แนวความคิดที่ว่าด้วยการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด เป็นหนึ่งในยุทธวิธีของการต่อสู้เพื่อแย่งชิงความได้เปรียบทางการเมือง ซึ่งกริมซีเห็นว่าการทำสงครามขับเคลื่อนยึดพื้นที่ (War of Movement) นั้น อาจจะเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับรัฐที่มีอำนาจทางการเมืองที่เปราะบาง เป็นรัฐที่มีกลุ่มพลังทางสังคมกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ อย่างเช่นการปฏิวัติของพรรคบอลเชวิค ในปี ค.ศ. 1917 แต่อย่างไรก็ดี กริมซีเห็นว่าแม้ว่าจะสามารถยึดอำนาจรัฐมาได้ แต่ก็ยังยากที่จะรักษาอำนาจนั้นไว้ได้ อย่างยาวนานและยั่งยืน ดังนั้นเขาจึงเสนอแนวทางที่ด้วย “การทำสงครามเพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด” เพื่อให้ได้มาซึ่งการครองอำนาจที่สามารถเข้าไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง รวมทั้งการจัดระเบียบทางสังคมใหม่อย่างยั่งยืน สำหรับแนวทางวิธีการนั้นกริมซีไม่ได้เสนอเอาไว้อย่างชัดเจน หากแต่ให้แนวทางเอาไว้ว่าจะต้องมีกระบวนการที่คนกลุ่มหนึ่งทำให้ความคิด อุดมการณ์ จริยธรรม วัฒนธรรมของตนเอง กลายเป็นความคิดและวัฒนธรรมหลักของสังคมนั้นๆให้ได้ ซึ่งกลไกต่าง ๆ เหล่านั้นอาจจะใช้ผ่านสถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวจะนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า การครอบครองอำนาจนำทางอุดมการณ์ (Hegemony) (Gramsci, 1971; Hoare, and Sperber, 2016; Simon, 1999; กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

ความรู้เกี่ยวกับการทำบั้งไฟโดยใช้หลักการของวิทยาศาสตร์ให้กับอาโลนั้น คือภาพสะท้อนให้เห็นถึงการใช้นโยบายความคิดว่าด้วยปัญญาชนตามแบบของกรัมสกี (Gramsci's Conception of the Intellectuals) และนอกจากนี้เขายังได้ใช้การแข่งขันบั้งไฟ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักของท้องถิ่น เป็นพื้นที่ที่จะใช้ในการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ซึ่งจากตัวบทของภาพยนตร์ได้สะท้อนให้เห็นว่าวิธีการดังกล่าว เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้อาโลนั้นหลุดพ้นจากความเป็นตัวช่วย ซึ่งเป็นพันธนาการที่ติดตัวเขามาตั้งแต่เกิดเนื่องจากคติความเชื่อแบบดั้งเดิม

แต่อย่างไรก็ดี ภาพยนตร์เรื่องนี้ยังได้ทิ้งปมเอาไว้ในฉากที่ลุงเพอร์เฟิลต้องจากทุกคนไป ทั้ง ๆ ที่อาโลสามารถเอาชนะการแข่งขันได้แล้ว ต่อกรณีดังกล่าวหากพิจารณาผ่านวิธีการใช้กรอบแนวความคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี ที่ว่าการจะทำความเข้าใจหรือการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองหนึ่ง ๆ นั้น มันมีประเด็นในเรื่องของเงื่อนไข ความซับซ้อนของสังคมในแต่ละบริบทเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังรวมถึงความสัมพันธ์ในเรื่องของพื้นที่และเวลาของแต่ละสังคมการเมืองด้วย ดังนั้นเองการจากไปของลุงเพอร์เฟิล ผู้เขียนจึงตีความว่าหน้าที่ของเขาคือแค่ช่วยให้อาโลหลุดพ้นจากพันธนาการเท่านั้น ส่วนบุคคลอื่น ๆ ในสังคมนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป

บทสรุปและข้อเสนอแนะบางประการ

จากการทดลองศึกษาเพื่อความหมายทางการเมืองผ่านภาพยนตร์เรื่อง "บั้งไฟ" ในครั้งนี้ที่ผู้เขียนได้เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามว่า ในภาพยนตร์เรื่องนี้ว่ามีความหมายหรือมีร่องรอยของความคิดทางการเมืองอยู่หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตัวบทจากภาพยนตร์แล้ว ทำให้ผู้เขียนสามารถที่จะอธิบายและชี้ให้เห็นถึงความหมายและร่องรอยของความคิดทางการเมืองอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ 1) การเผยให้เห็นถึงความหมายทางการเมืองจากการบูชาหรือการพยายามติดต่อสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวของคนในสมัยบุพกาลหลายสังคมพัฒนาจากคติความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติให้กลายมาเป็นแนวปฏิบัติหรือข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม 2) การชี้ให้เห็นถึงร่องรอยของการปะทะ

และการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับคติความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ต่อประเด็นดังกล่าวหากย้อนกลับไปพิจารณาถึงแนวทางการหาความรู้ในแบบปฏิฐานนิยมอย่างละเอียด จะเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า แท้แล้ววิทยาศาสตร์เองไม่ได้ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์กับแนวทางอื่น ๆ อย่างสุดโต่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเรื่องของจิตวิญญาณ เรามักจะเข้าใจว่าวิทยาศาสตร์ไม่เชื่อในเรื่องเหล่านี้ แต่แท้จริงนักปฏิฐานนิยมปฏิเสธที่จะศึกษาสิ่งที่ประสาทสัมผัสไม่สามารถเข้าถึงได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าวิทยาศาสตร์จะไม่เชื่อสิ่งเหล่านั้น ดังนั้นประเด็นที่ตัวบทได้สร้างปมเอาไว้ตอนจบจึงเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มันสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้หากมีความเหมาะสมในเรื่องของพื้นที่และเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง 3) จากการที่ผู้เขียนได้ทดลองใช้แนวคิดทฤษฎีทางการเมืองของอันโตนิโอ กรัมสซี ที่ว่าด้วยการครองอำนาจมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ นอกจากจะช่วยให้เห็นถึงมิติการต่อสู้ทางการเมืองที่ผู้เขียนได้อธิบายไปแล้วนั้น ยังสามารถช่วยทำให้เห็นภาพของการนำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวไปปฏิบัติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือด้วยการที่กรัมสซีไม่ได้เสนอรูปแบบหรือแนวทางในการนำเอาแนวความคิดและทฤษฎีทางการเมืองของเขาไปปฏิบัติ ดังนั้นเองผู้ที่สนใจในแนวคิดทฤษฎีการเมืองดังกล่าว จึงต้องแสวงหาวิธีการนำเอาไปใช้เอง ซึ่งในกรณีที่ผู้เขียนได้นำเสนอผ่านภาพยนตร์เรื่องบังไฟไปนั้น ผู้เขียนมีข้อคิดเห็นว่าวิธีการดังที่ได้กล่าวไปนั้น สามารถจะนำไปประยุกต์และพัฒนาให้เข้ากับบริบทของสังคมและการเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่ยังคงมีแนวความคิดที่รอการทำร้ายอีกจำนวนมาก

อนึ่ง นอกจากร่องรอยความของแนวความคิดทางการเมืองที่ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นและอธิบายให้เห็นถึงความหมายจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์เรื่องนี้แล้วนั้น ไม่ได้หมายความว่าในภาพยนตร์เรื่องนี้จะไม่มีร่องรอยหรือความหมายทางการเมืองอย่างอื่นปรากฏอยู่ก็ กล่าวคือนอกจากร่องรอยหรือความหมายทางการเมืองที่ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นแล้วนั้น ในภาพยนตร์เรื่องนี้ยังมีความหมายทางการเมืองอย่างอื่นแฝงอยู่ด้วย หากแต่ด้วยข้อจำกัดบางประการ รวมทั้งการเลือกใช้เครื่องมือในการศึกษาที่ส่งผลต่อข้อจำกัดในการอธิบาย จากข้อจำกัดดังกล่าวหากมีผู้ที่สนใจนำไปพัฒนาหรือ

ศึกษาเพิ่มเติม ผู้เขียนคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อีกทั้งจะเป็นการขยายพรมแดนของศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความคิดทางการเมืองให้มีมิติที่หลากหลายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). *การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์: แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย*. โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2557). *การเมืองว่าด้วยการต่อสู้ทางชนชั้นในประเทศไทยจาก พ.ศ.2535 ถึง พ.ศ. 2549*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2528). *รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสาน ในช่วงกึ่งศตวรรษ*. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จูเลียน ฮักซ์ลีย์ และคณะ (2547). *วิวัฒนาการแห่งความคิด: ภาคนมนุษย์และโลก*. (จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี, ผู้แปล). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอบาร. (2551). *ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง*. โครงการตำราและสิ่งพิมพ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2557). *นิธิ เอียวศรีวงศ์ ใน/กับวิกฤตการเมืองไทย*. สำนักพิมพ์คบไฟ. _____ . (มปท.). *เอกสารอ่านประกอบการเรียนการสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาในแนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง ปรัชญา การเมือง และทฤษฎีการเมือง*. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2537). *การศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนาเตรียมการวิจัย นักคิดไทย จัดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. (2552). *ศิลปะแขนงที่เจ็ด เพื่อวัฒนธรรมการวิจารณ์ภาพยนตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พิมพ์ลิต บุเคอริ.

- เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์. (2561). *ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475: การก่อรูป, การประชันความหมาย และการผสมผสาน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณัฐบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis)
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2557). *บทสำรวจความคิดทางการเมืองของอันโตนิโอ กรัมสกี*. สำนักพิมพ์สมมติ.
- วิสิฐ อรุณรัตน์นันท. (มปท.). *ศิลปะในชีวิตประจำวัน* [เอกสารไม่ได้มีการตีพิมพ์]. คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์. (2558). *ศาสนายุคโพสต์โมเดิร์น*. http://sinchaichao.blogspot.com/2015/06/blog-post_63.html
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2561). *โลกที่คิดว่าคุ้นเคย? ความคิดทางการเมืองไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 1893-2310*. ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมบัติ จันทร์วงศ์. (2527). *ตัวบท (The text) กับการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง*. ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. (2518). *ศาสนาและความเชื่อของไทยคำ*. โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- อคิน รพีพัฒน์. (2551). *วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลีฟฟอร์ด เกียร์ช*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ.
- อนุสรณ์ ลีมนณี. (2561). *การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง : แนวคิดและข้อโต้แย้งทางปรัชญาสังคมศาสตร์*. สยามปริทัศน์.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*, ed. Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith. Trans. Lawrence Wishart.
- Hoare, G. and Sperber, N. (2016). *An Introduction to Antonio Gramsci his life, Thought and Legacy*. Bloomsbury Publishing PLC.
- Red Lamp Films. (2013). *The Rocket*. <https://redlampfilms.com/the-rocket>
- Red Lamp Films. (2014). *Press*. <https://redlampfilms.com/the-rocket-press>

Simon, R. (1999). *Gramsci's Political Thought An Introduction*. The Electric Book Company Ltd.

Skinner Quentin. (1969). Meaning and Understanding in the History of Ideas. *History and Theory*. 8(1), 3-53.

The New York Times. (2014). MOVIE REVIEW. <https://www.nytimes.com/2014/01/10/movies/the-rocket-directed-by-kim-mordaunt.html>